

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

Osallistumisen uudet muodot suomalaisessa demokratiassa

Helsingin ortodoksinen hiippakunta 26.8.2023

Pauli Saloranta, FM, LuK

Asiantuntija, Uudet vaikuttamisen tavat, Sitra

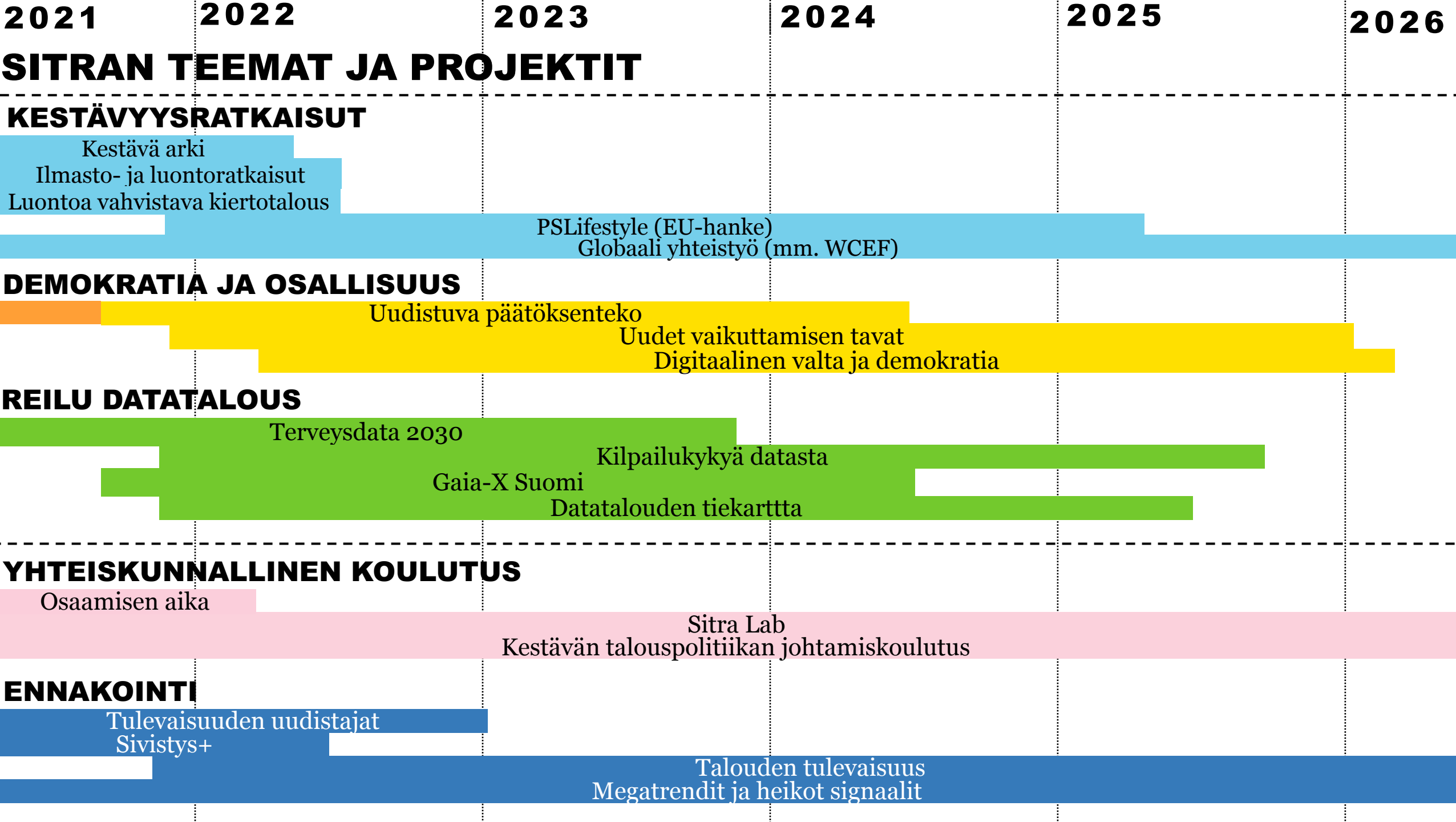
pauli.saloranta@sitra.fi

Eduskunta perusti Sitran vuonna 1967 lahjaksi 50-vuotiaalle itsenäiselle Suomelle

Tehtäväksi julkiselle
tulevaisuustalolle annettiin
huomisen menestyvän
Suomen rakentaminen.

Toiminta rahoitetaan
peruspääoman ja sijoitusten
(noin 1 mrd eur) tuotoilla.

**Osallisuus ja
osallistuminen?**

Osallisuus ja osallistuminen?

THL 2019: Osallistuminen edistää myös laajempaa osallisuuden kokemusta

Osallisuusindikaattorin mittarien sisältö:

1. Tunnen, että päivittäiset tekemiseni ovat merkityksellisiä
2. Saan myönteistä palautetta tekemisistäni
3. Kuulun itselleni tärkeään ryhmään tai yhteisöön
4. Olen tarpeellinen muille ihmisille
5. Pystyn vaikuttamaan oman elämäni kulkuun
6. Tunnen, että elämälläni on tarkoitus
7. Pystyn tavoittelemaan minulle tärkeitä asioita
8. Saan itse apua silloin, kun sitä todella tarvitsen
9. Koen, että minuun luotetaan
10. **Pystyn vaikuttamaan joihinkin elinympäristöni asioihin.**

https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/tutkimus/osallisuusindikaattori-mittaa-osallisuuden-kokemusta#Osallisuusindikaattorin_yleinen_kuvaus

Demokratia?

Kleroterion: Satunnaisotantaa Kreikassa vuodesta 370 eKr.
Kuva: Antiikin Agoran museo, Ateena

Presidentti

Europarlamentti

Kunnanvaltuusto

Eduskunta

Aluevaltuusto

Δημοκρατία

Taloyhtiö

Yhdistys

Ylioppilaskunta

Osuuskauppa

Seurakunta

Säästö/osuuspankki

Osuuskunta jne.

Oikeusvaltio

Vallan kolmijako

Markkinatalous

Δημοκρατία

Yleinen

Sananvapaus

Tasa-arvo

äänioikeus

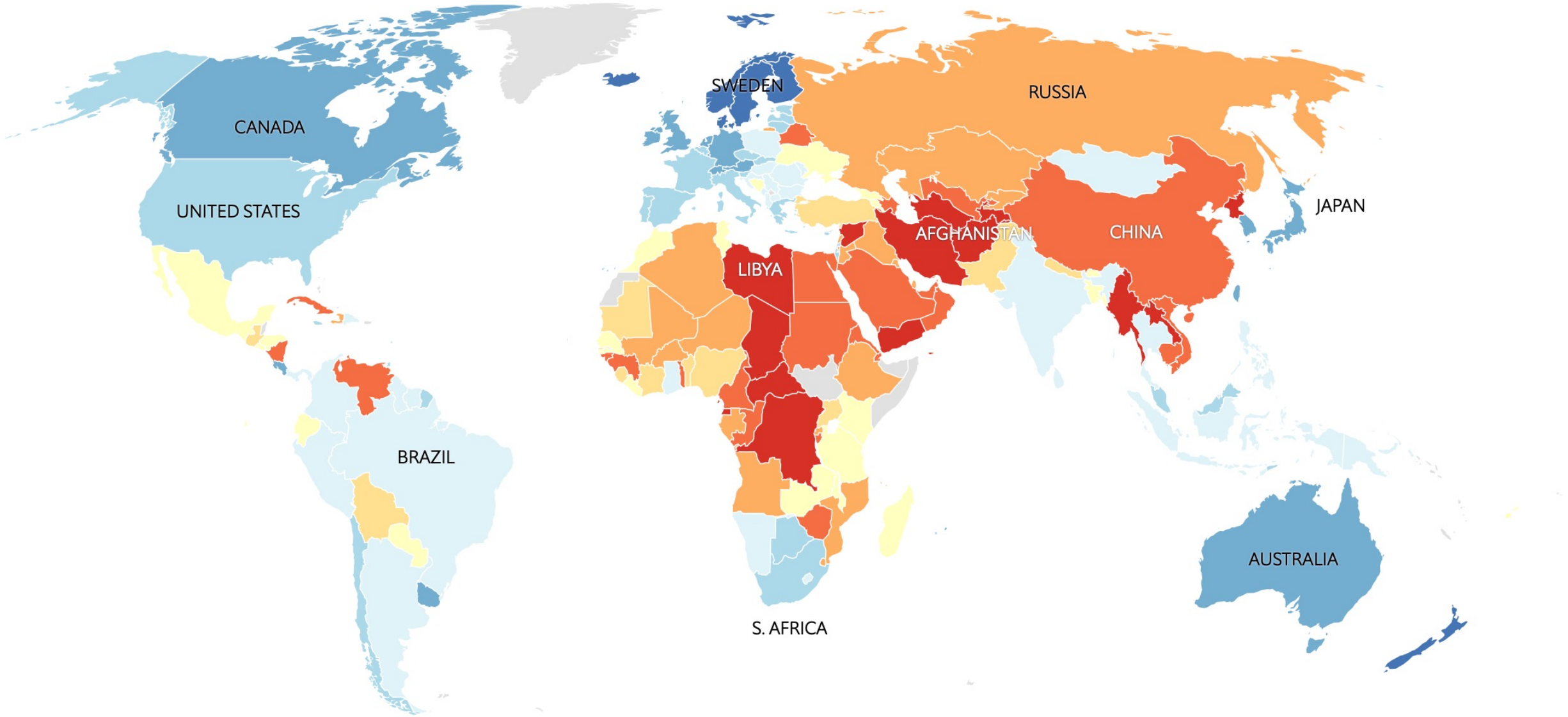
Ihmisoikeudet

Authoritarian regimes

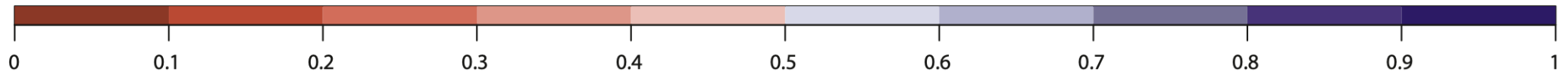
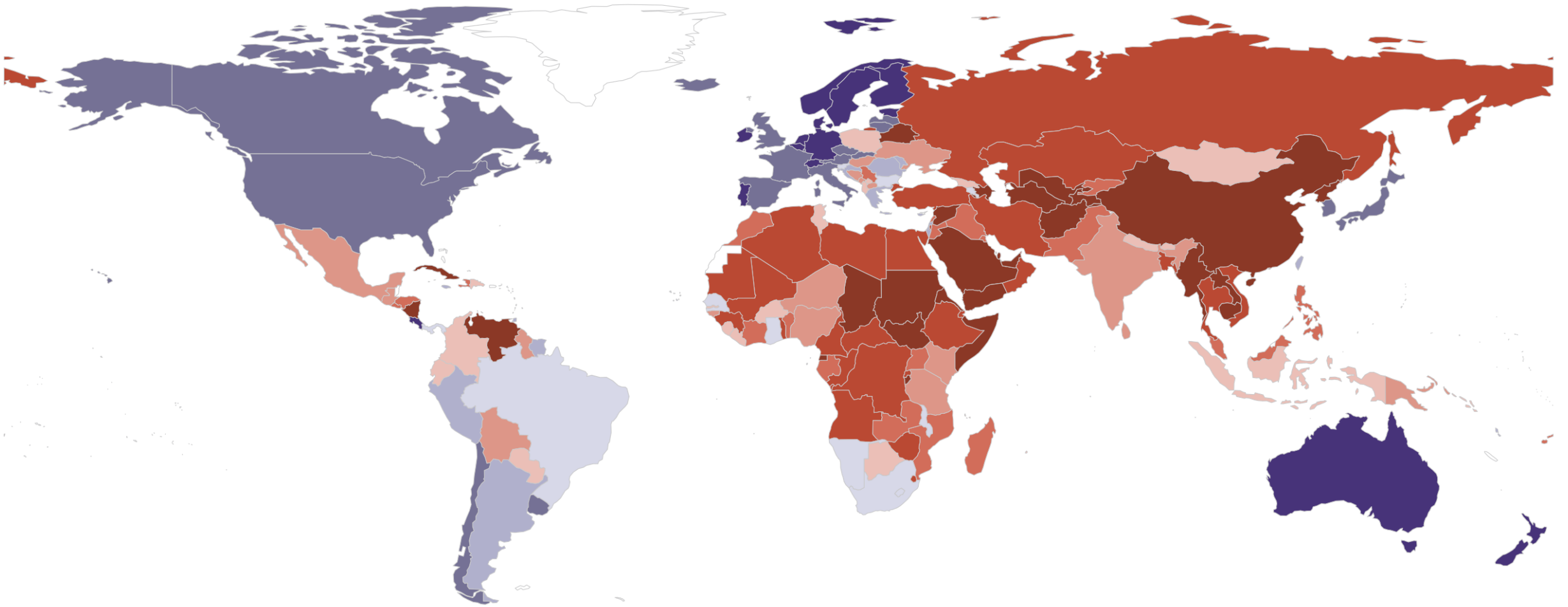
Hybrid regimes

Flawed democracies

Full democracies

(The Economist Intelligence Unit: Democracy Index 2022)

(Göteborgin yliopisto, Democracy Report 2022) <https://v-dem.net/publications/democracy-reports/>

Demokratiaa haastetaan nyt sisäisesti ja ulkoisesti:

- Autokratioiden kamppailu demokratiaa vastaan kiihtyy
- Osallistumisinto hiipuu ja ääriliikkeiden suosio kasvaa
 - Yksilöllinen vs. yhteisöllinen osallistuminen

→ **Meidän tulee toimia yhä paremmin**

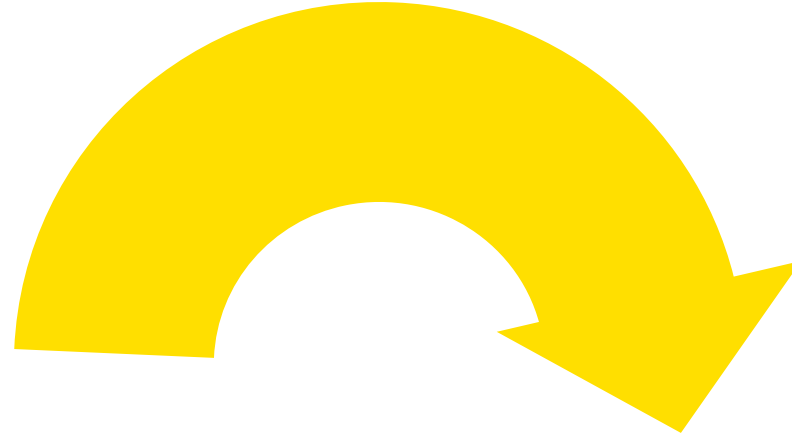
→ **Jokaisen panos on tärkeä**

(Varieties of Democracy 2022, Göteborgin yliopisto)

<https://v-dem.net/publications/democracy-reports/>

OECD: ”Suomalaisen osallistumisen paradoksi”

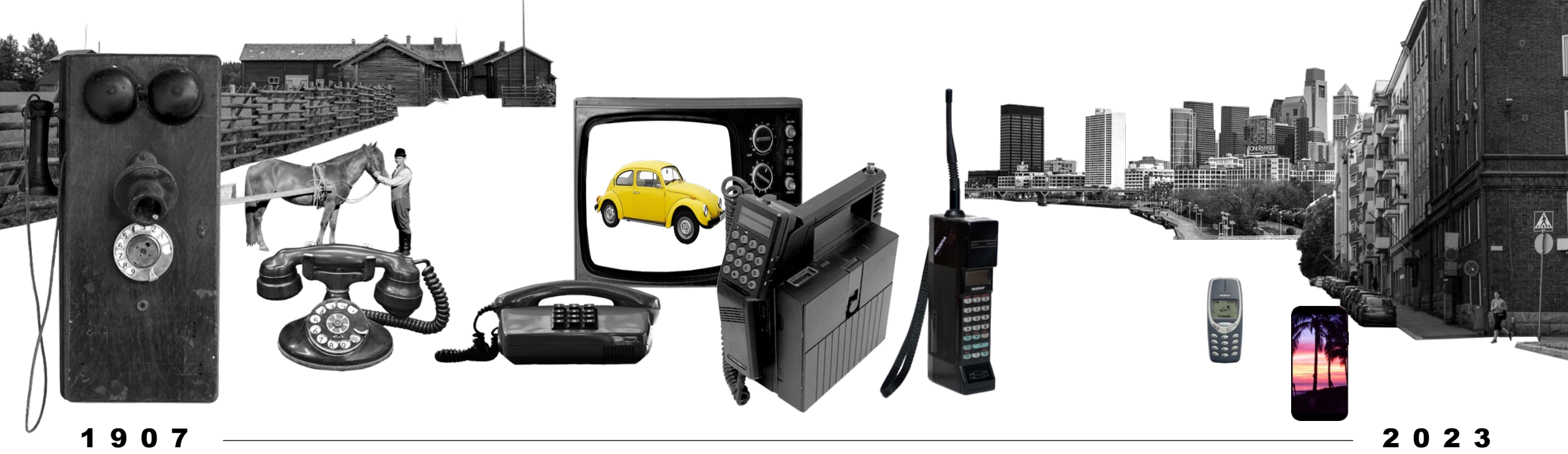
Luottamus instituutioihin on vahvaa, mutta usko omiin vaikutusmahdollisuuksiin ei.

(OECD 2021)

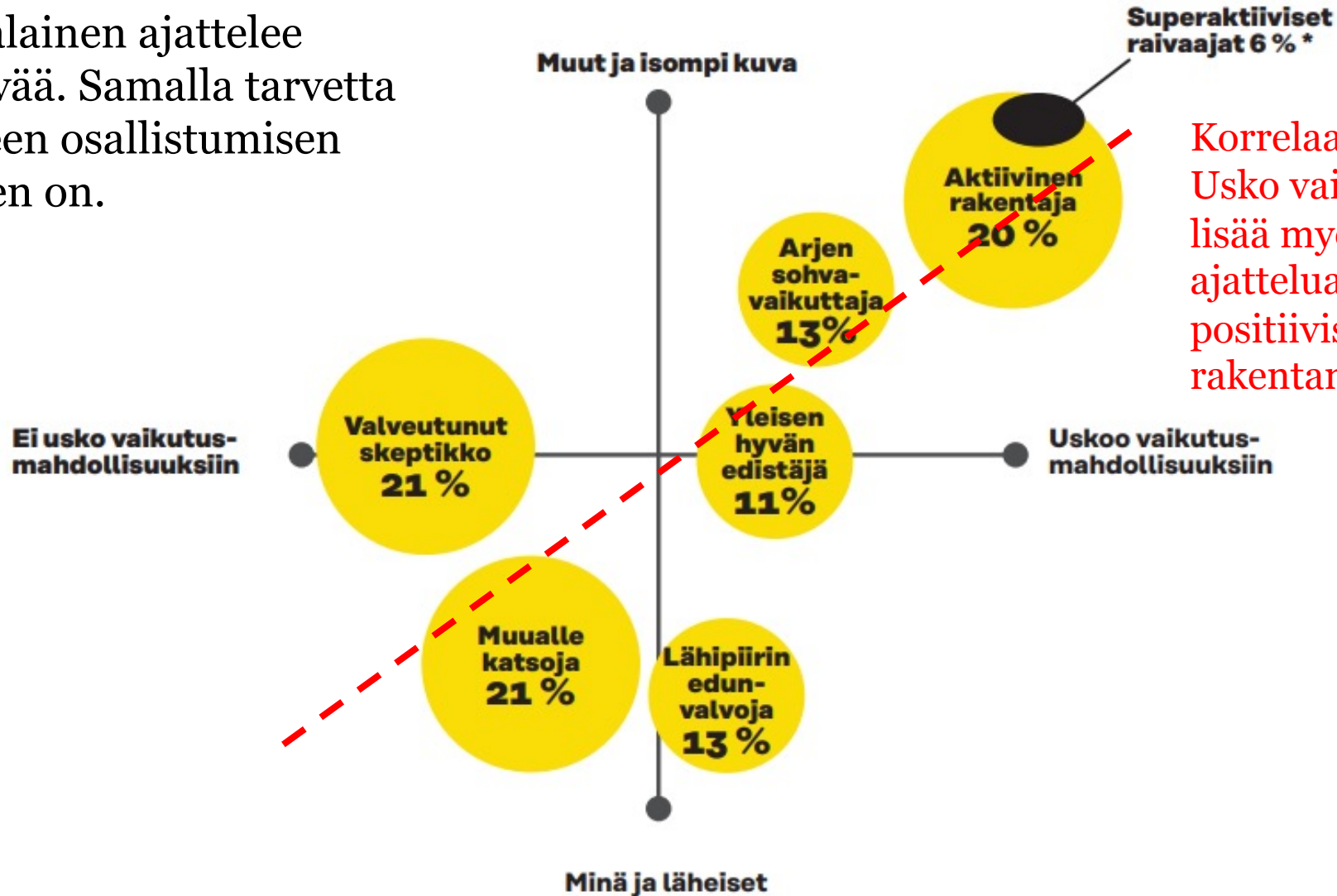
<https://www.oecd-forum.org/p/...er-action-is-nee...d153-704c-4775-a1c2-62ed7165d37a>

SITRA

Kansalaisten vaikuttamisprofiilit, kysely 2020:

Moni kansalainen ajattelee yhteistä hyvää. Samalla tarvetta monenlaiseen osallistumisen edistämiseen on.

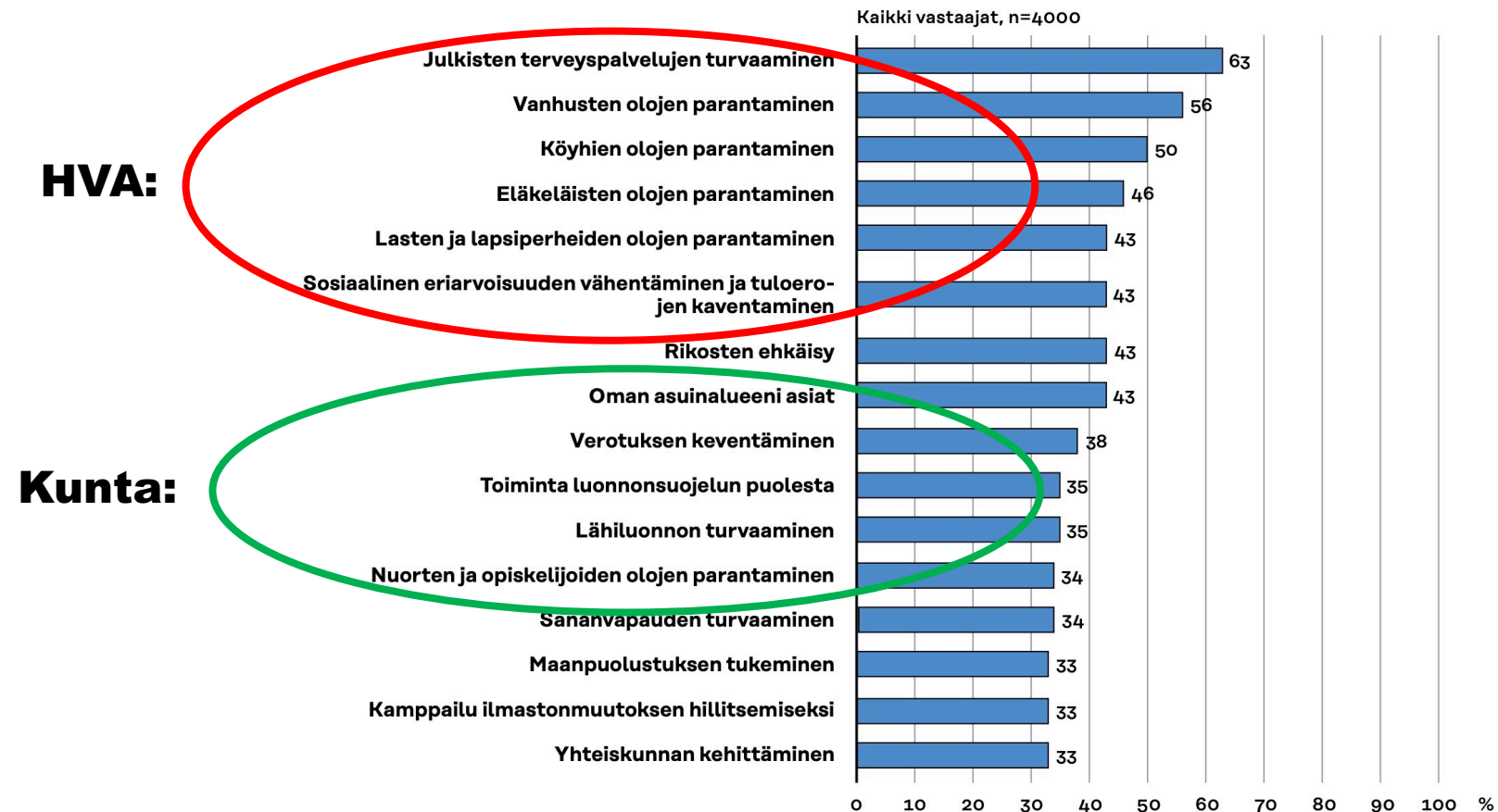
Korrelaatiohypoteesi:
Usko vaikutusmahdollisuuksiin lisää myös yhteisen hyvän ajattelua → Mahdollisuus positiivisen kierteen rakentamiseen.

(Sitra & Solita 2020. Suomalaiset kansalaisvaikuttajina, N=1009)

<https://www.sitra.fi/app/uploads/2020/03/suomalaiset-kansalaisvaikuttajina.pdf>

Mihin ihmiset haluaisivat vaikuttaa? Kysely 2022:

SITRAN SELVITYKSIÄ 220 – DEMOKRAATTISET OSALLISTUMISMAHDOLLISUUDET SUOMESSA

Kuvio 14. Mihin asioihin haluaisit itse vaikuttaa? (TOP-16, KANSALAISET)

(Sitra & Taloustutkimus 2022. Demokraattiset osallistumismahdollisuudet Suomessa, N=5189)

<https://www.sitra.fi/julkaisut/demokraattiset-osallistumismahdollisuudet-suomessa/>

700 000

suomalaista

haluaa vaikuttaa

enemmän

heitä koskeviin

päätöksiin.

"Tuollako siitä
terveysaseman
lakkauttamisesta
päätetään?"

Valtaosa

päättäjistä

**epäilee kansalaisten
valmiuksia osallistua**

poliittiseen

keskusteluun.

"Hoidetaan
me nämä
monimutkaiset
jutut."

Kansalaiset

haluaisivat

digitaalisia

osallistumistapoja,

päättäjät

kasvokkaisia.

"Ai että työpäivän
ja lasten
nukkumaanmenon
välissä lähtisin
kaupungintalolle
kuultavaksi?"

Perustuslaki velvoittaa edistämään osallistumismahdollisuuksia

Perustuslaki 1999 § 2

- Valtiovalta Suomessa kuuluu kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta.
- Kansanvaltaan sisältyy yksilön oikeus osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnan ja elinympäristönsä kehittämiseen.
- Julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Kaikessa julkisessa toiminnassa on noudatettava tarkoin lakia.

Myös § 14 oikeus äänestää, sekä:

- Julkisen vallan tehtävänä on edistää yksilön mahdollisuuksia osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan ja vaikuttaa häntä itseään koskevaan päätöksentekoon sekä erikseen § 20 elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon

Sekä vielä § 121:

- Suomi jakaantuu kuntiin, joiden hallinnon tulee perustua kunnan asukkaiden itsehallintoon

Näin on.

Kuntalaki ja muut lait tarkentavat

Kuntalaki 2015 § 22: Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan

- ”Voidaan edistää erityisesti” ja luettelo 1–6 mielenkiintoinen!

Vrt. § 26 Nuorisovaltuusto nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien varmistamiseksi

- Nuorisovaltuustolle on *annettava mahdollisuus vaikuttaa* kunnan eri toimialojen toiminnan suunnitteluun, valmisteluun, toteuttamiseen ja seurantaan
- Asioissa, joiden *nuorisovaltuusto arvioi* olevan lasten ja nuorten kannalta merkittäviä

Hyvinvointialuelaki 2021 § 29 sanoo samaa

Julkisuuslaki 1999: Viranomaisten asiakirjat ovat julkisia, ellei erikseen toisin säädetä

- Yleinen tiedonsaantioikeus § 9 ja asianosaisen tiedonsaantioikeus § 11–12
- Viranomaisen velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa § 20: Viranomaisen on edistettävä toimintansa avoimuutta ja *tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava* oppaita, tilastoja ja muita julkaisuja sekä tietoa-aineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan.

(Lisää osallistumisoikeuksia ja -menettelyitä myös hallintolaissa, maankäyttö- ja rakennuslaissa, perusopetuslaissa, nuorisolaissa ja monissa muissa.)

Eräitä asukkaiden osallistumismenetelmiä kunnissa

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksentekosallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →						

Osallisuuden lajit: Ryynänen 1997, Gretschel 2002, Backman & Hyssälä 2018

Eräitä asukkaiden osallistumismenetelmiä kunnissa

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksenteko-osallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät</p> <p>Neuvonta, ohjaus, asiamiehet ja yhdyskuntatyö</p> <p>Tietopyyntö</p> <p>Palaute</p> <p>Päätösarkisto verkossa, karttapalvelu ja muu avoin data</p> <p>Utiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamushenkilöön</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kuntalaisaloite</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteissuunnittelu</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Varjo- ja vastasuunnittelu</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, kehittäjäyhteisöt/poolit</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Verkkokuuleminen (1 tai muu kannanotto)</p> <p>Kokemusasiantuntijat</p> <p>Vaikuttamistoimielimet</p>	<p>Luottamustehtävät</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Mielenosoitus!</p> <p>Oikaisuvaatimus ja aluevalitus</p> <p>Lobbaaminen</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kansanäänestys</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Päätäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa</p>	<p>Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset</p> <p>Vapaaehtoistehtävät</p> <p>Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa</p> <p>Palveluiden ystävät ja tukiyhdistykset</p> <p>Toiminta-avustukset järjestöille ja ryhmille</p> <p>Aluekummit</p> <p>Joukko- ja hybridirahoitus</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat, kumppanuuspöydät</p> <p>Hallintokantelu aluehallintovirastoon</p> <p>Sosiaalihuollon muistutusmenettely</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Palaute</p> <p>Avoin seurantadata</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>

- 1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi
- 2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.
- 3) Digiraati.fi ym.

Osallisuuden lajit: Ryyänen 1997, Gretschel 2002, Backman & Hyssälä 2018

Taulukko: Saloranta 2022

Eräitä asukkaiden osallistumismenetelmiä kunnissa

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksenteko-osallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät</p> <p>Neuvonta, ohjaus, asiamiehet ja yhdyskuntatyö</p> <p>Tietopyyntö</p> <p>Palaute</p> <p>Päätösarkisto verkossa, karttapalvelu ja muu avoin data</p> <p>Utiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamushenkilöön</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kuntalaisaloite</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteissuunnittelu</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Varjo- ja vastasuunnittelu</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, kehittäjäyhteisöt/poolit</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Verkkokuuleminen (1 tai muu kannanotto)</p> <p>Kokemusasiantuntijat</p> <p>Vaikuttamistoimielimet</p>	<p>Luottamustehtävät</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Mielenosoitus!</p> <p>Oikaisuvaatimus ja aluevalitus</p> <p>Lobbaaminen</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kansanäänestys</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Päätäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa</p>	<p>Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset</p> <p>Vapaaehtoistehtävät</p> <p>Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa</p> <p>Palveluiden ystävät ja tukiyhdistykset</p> <p>Toiminta-avustukset järjestöille ja ryhmille</p> <p>Aluekummit</p> <p>Joukko- ja hybridirahoitus</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat, kumppanuuspöydät</p> <p>Hallintokantelu aluehallintovirastoon</p> <p>Sosiaalihuollon muistutusmenettely</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Palaute</p> <p>Avoin seurantadata</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>

- 1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi
- 2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.
- 3) Digiraati.fi ym.

Osallisuuden lajit: Rynnänen 1997, Gretschel 2002, Backman & Hyssälä 2018

Taulukko: Saloranta 2022

Eräitä asukkaiden osallistumismenetelmiä kunnissa

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksenteko-osallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
← Helppo / kevyt — Vaativa / intensiivinen →	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät</p> <p>Neuvonta, ohjaus, asiamiehet ja yhdyskuntatyö</p> <p>Tietopyyntö</p> <p>Palaute</p> <p>Päätösarkisto verkossa</p> <p>karttapalvelu ja muu avoin data</p> <p>Uutiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamus</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteissuunnittelu</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Asiakassuunnittelu</p> <p>Asiakasneuvottelut, konsultit/poolit</p> <p>Asiakasneuvottelulla (2)</p> <p>Asiakasneuvottelu (1)</p> <p>Asiakasneuvottelu kannanotto</p> <p>Asiakasneuvottelun kumppanasiantuntijat</p> <p>Vaikuttamistoimielimet</p>	<p>Luottamustehtävät</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Mielenosoitus!</p> <p>Oikaisuvaatimus ja aluevalitus</p> <p>Lobbaaminen</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kansanäänestys</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Päättäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa</p>	<p>Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset</p> <p>Vapaaehtoistehtävät</p> <p>Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa</p> <p>Palveluiden ystävät ja tukiyhdistykset</p> <p>Toiminta-avustukset järjestöille ja ryhmille</p> <p>Aluekummit</p> <p>Joukko- ja hybridirahoitus</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat, kumppanuuspöydät</p> <p>Hallintokantelu aluehallintovirastoon</p> <p>Sosiaalihuollon muistutusmenettely</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Palaute</p> <p>Avoin seurantadata</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>

- 1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi
- 2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.
- 3) Digiraati.fi ym.

Osallisuuden lajit: Rynnänen 1997, Gretschel 2002, Backman & Hyssälä 2018

Taulukko: Saloranta 2022

Vain yksi esimerkki menetelmien ketjuttamisesta

	Tieto-osallisuus = tiedon oikea-aikaista saamista ja tuottamista asioiden valmisteluun	Aloiteosallisuus = itselle tai yhteisölle tärkeiden asioiden nostamista valmisteluun	Suunnittelu-osallisuus = asioiden valmisteluun liittyvää vuorovaikutusta	Päätöksentekosallisuus = suoraa tai epäsuoraa osallistumista päätöksen muodostamiseen	Toimintaosallisuus = asukkaiden osallistumista palveluiden tuottamiseen	Arviointiosallisuus = päätösten ja toiminnan arviointia tulevan suunnittelun pohjaksi
<p>← Helppo / kevyt</p> <p>— Vaativa / intensiivinen →</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat ja infotilaisuudet, kumppanuuspöydät</p> <p>Neuvonta, ohjaus, asiamiehet ja yhdyskuntatyö</p> <p>Tietopyyntö</p> <p>Palaute</p> <p>Päätösarkki verkossa, karttapalvelu ja muu avoin data</p> <p>Utiskirjeet, somekanavat, striimit ja suunnitelmavahdit</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteydenotto valmistelijaan tai luottamushenkilöön</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kuntalaisaloite</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Robottipuhelut</p>	<p>Yhteissuunnittelu</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Väljo- ja vastasuunnittelu</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Keskustelu- ja kuulemistilaisuudet, kehittäjäyhteisöt/poolit</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Verkkokuuleminen (1 tai muu kannanotto)</p> <p>Kokemusasiantuntijat</p> <p>Vaikuttamistoimielimet</p>	<p>Luottamustehtävät</p> <p>Asukaspaneeli ja verkkopaneeli (3)</p> <p>Mielenosoitus!</p> <p>Oikaisuvaatimus ja aluevalitus</p> <p>Lobbaaminen</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Osallistuva budjetointi</p> <p>Kansanäänestys</p> <p>Keskustelu verkkoalustalla (2)</p> <p>Päätäjien valinta esim. äänestämällä vaaleissa</p>	<p>Haktivismi, sissipuutarhat ja muut tempaukset</p> <p>Vapaaehtoistehtävät</p> <p>Joukkoistetut hankkeet alueen palveluissa</p> <p>Palveluiden ystävät ja tukiyhdistykset</p> <p>Toiminta-avustukset järjestöille ja ryhmille</p> <p>Aluekurssit</p> <p>Joukko- ja hybridirahoitus</p>	<p>Erätauko-keskustelu</p> <p>Asukasillat, kumppanuuspöydät</p> <p>Hallintokantelu aluehallintovirastoon</p> <p>Sosiaalihuollon muistutusmenettely</p> <p>Mielipidekirjoitus</p> <p>Palaute</p> <p>Avoin seurantadata</p> <p>Mielipidekyselyt</p> <p>Robottipuhelut</p>

- 1) Otakantaa.fi ja Lausuntopalvelu.fi
- 2) Pol.is, Innoduel, Decidim, Howspace, Maptionnaire, Sarastia365 ym.
- 3) Digiraati.fi ym.

Osallisuuden lajit: Rynnänen 1997, Gretschel 2002, Backman & Hyssälä 2018

Taulukko: Saloranta 2022

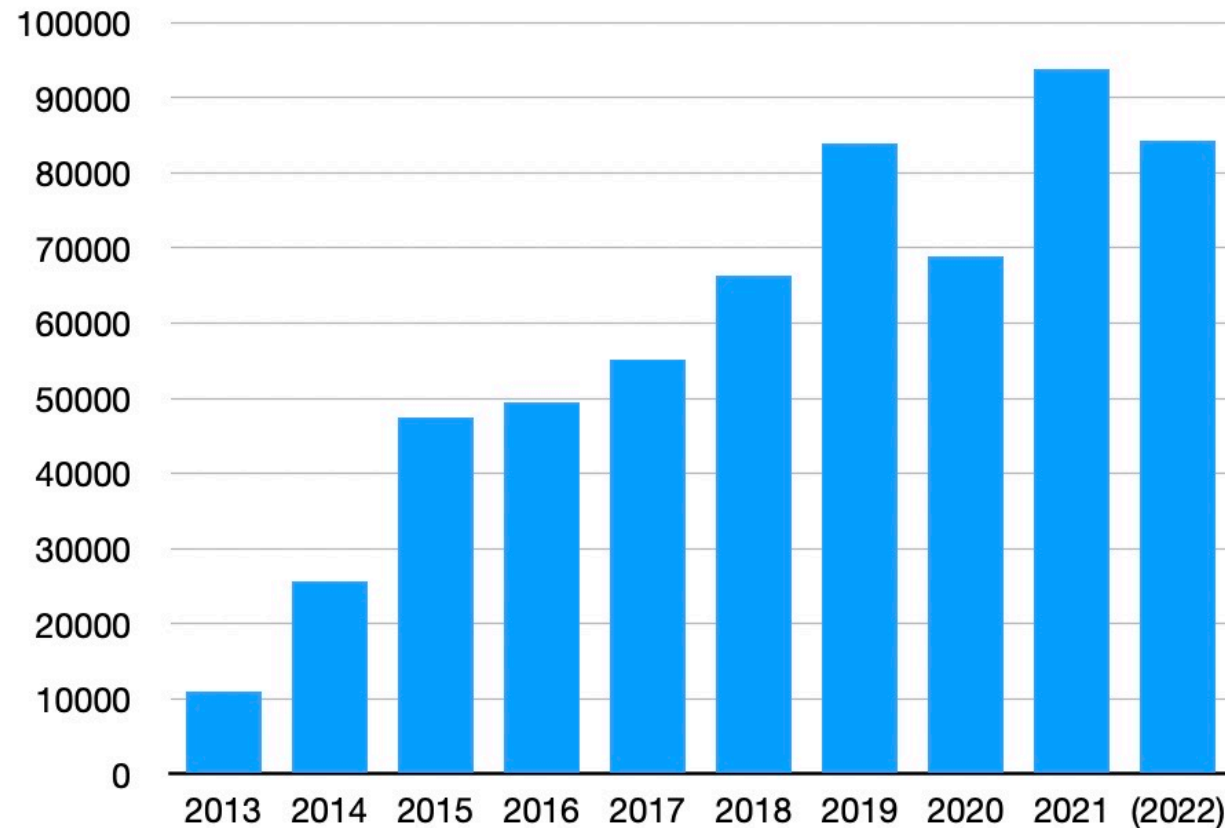
Palaute = paljon dataa

Helsingin kaupunki (662 618 asukasta) → noin 90 000 palautetta/vuosi ja kasvussa

Karkeasti 50 % kympp-toimialalle ja 10 % soteen → noin 9 000/vuosi (lisäksi suora asiakaspalaute Maisasta)

Kuva: Kaupunkiyhteiseen palautejärjestelmään saapuneet palautteet 1.1.2013–15.12.2022

Johtopäätös: **Tarvitsemme data-analytiikkaa, jotta saamme selville trendit ja uudet ilmiöt**

Kolme ”uutta” osallistumisen muotoa

1

Neuvoa-antava kunnallinen kansanäänestys

2

Puntaroiva kansalaispaneeli

3

Osallistuva budjetointi

1

Neuvoa-antava kunnallinen kansanäänestys

- Kuntalaki on mahdollistanut neuvoa-antavan kunnallisen kansanäänestyksen vuodesta 1990
- Kunnanvaltuusto päättää äänestyksen toimittamisesta. Aloitteen voi tehdä vähintään neljä prosenttia 15 vuotta täyttäneistä kunnan asukkaista.
- Neuvoa-antavan kunnallisen kansanäänestyksen tulos ei sido valtuustoa
- Kunnallisia kansanäänestyksiä on **toimitettu lähinnä kuntaliitosten yhteydessä** ja varsinkin viime vuosina harvakseltaan.
- Soveltuuko menetelmä siis huonosti muunlaisiin kysymyksiin? Voitaisiinko sitä kokeilla?
- Lisätietoa:
 - [Luettelo toimitetuista kunnallisista kansanäänestyksistä](#)
 - [Kuntalain pykälät 24–25](#)
 - [Tiivistelmä oikeusministeriön sivulla](#)

2

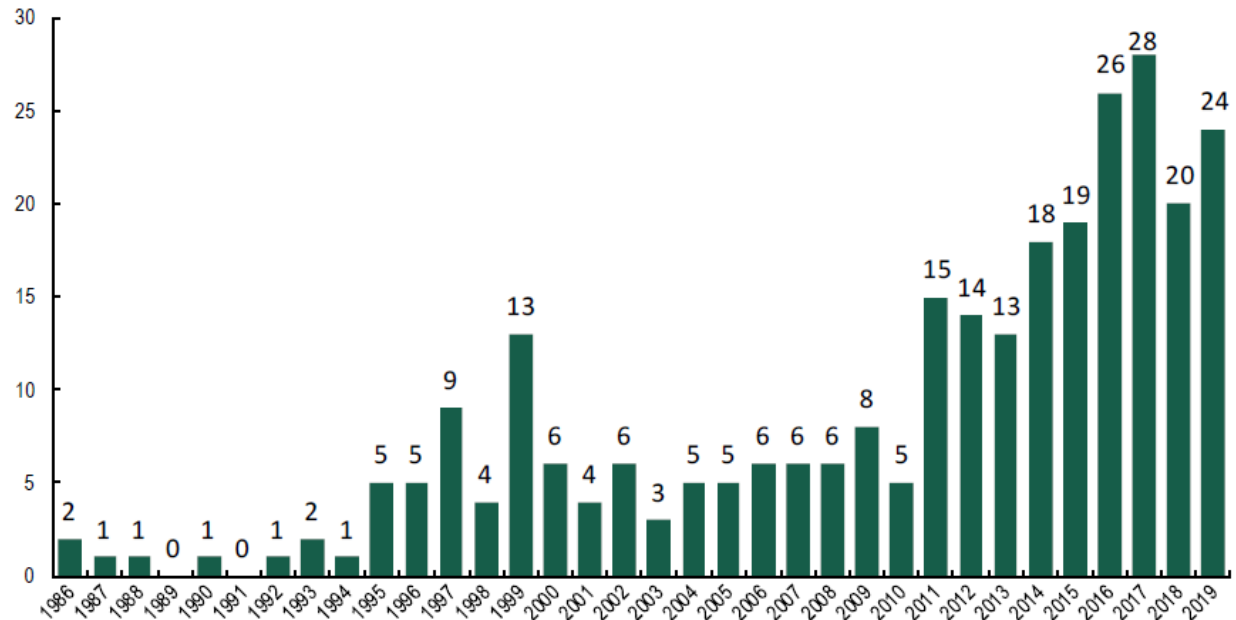
Puntaroivan demokratian suosio on kasvanut 2010-luvulla

OECD PUHUU PUNTAROIVAN DEMOKRATIAN "AALLOSTA"

EU KÄYNNISTI LOKAKUUSSA 2021 OSALLISTUVAN JA PUNTAROIVAN DEMOKRATIAN OSAAMISKESKUKSEN

Figure 3.3. The deliberative wave has been building over time

Number of representative deliberative processes over time (total annually and on average per year), 1986-2019

Puntaroivien menetelmien perusteita

- Useimmat pitkälle kehitetyt demokratiainnovaatiot perustuvat *deliberatiivisen eli puntaroivan eli keskustelevan* demokratian ihanteeseen:
 - **Demokratia ei ole vain äänestämistä** vaaleissa tai valtuustossa
 - Vaan myös sitä, että päätöksenteko perustuu *järkevään keskusteluun*
 - **Eli ei kysytä vain mikä kanta voittaa, vaan miten se muodostetaan**
- Puntaroiva demokratia on edennyt teoriasta käytännön sovelluksiksi 2000-luvun aikana
- Sen edistämisen puolesta puhuvat mm. EU ja OECD sekä monet eurooppalaiset ajatuspajat
- **Pisimmälle kehitettyjä ja testattuja** toimintamalleja ovat:
 - kansalaispaneelit ja kansalaisraadit (citizen jury, mini-publics)
 - kansalaiskokoukset (citizens' assemblies)
- **Hyviä oppaita** puntaroivista kansalaiskeskusteluista:
 - <https://paloresearch.fi/kansalaiskeskusteluopas/>
 - <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2021/2128-opas-kansalaispaneelin-jarjestamiseen-kunnissa>

Puntaroivan demokratian menetelmät soveltuvat erityisesti

1. Kiistoja aiheuttavien arvokysymyksien käsittelyyn

- [Irlannissa](#) kansalaispaneeleita hyödynnettiin menestyksekkäästi aborttilainsäädännön uudistamiseen

2. Monimutkaisten/kompleksisten ongelmien käsittelyyn

- [Kanadassa](#) kansalaispaneeleita hyödynnettiin vaalijärjestelmän uudistamiseen

3. Pitkän aikavälin kysymysten käsittelyyn (ylisukupolviset teemat)

- [Britanniassa](#) ja [Ranskassa](#) on hiljattain järjestetty ison mittaluokan kansalaiskokoukset ilmastonmuutoksesta

Islannin joukkoistettu perustuslakiprosessi

- Kansalaisfoorumi 2009: 950 satunnaisotannalla valittua jäsentä
- Perustuslakineuvosto: 25 vaalilla valittua “tavallista” kansalaista
- Kokoukset lähetettiin suorana verkossa
- Joukkoistus: mahdollisuus kommentoida luonnoksia mm. sosiaalisessa mediassa, verkkosivuilla
- Suositus kaatui parlamentissa, mutta inspiroi kehitystyötä eri maissa, myös Islannissa: mm. osallistuva budjetointi käynnistyi

Irlannin kansalais- kokoukset

- Kutsuttu koolle kolme kertaa parlamentin toimesta (2013–14, 2016–18, 2020–21)
- Kokoonpano: Hallituksen nimittämä puheenjohtaja sekä satunnaisotannalla valittu edustava kansalaisten joukko, 99 henkeä
- Käsitelleet useita kiistanalaisia arvokysymyksiä
- Tunnetuin saavutettu tulos: aborttioikeuden laajennus rauhanomaisen prosessin kautta

Ranskan suuri kansalaiskeskustelu

- Grand Débat käynnistyi presidentti Macronin aloitteesta 2019
- Reaktio ns. keltaliiveihin
- Neljä suurta teemaa: verotus, julkiset palvelut, vihreä siirtymä, demokratia ja osallisuus
- Yli 10 000 kansalaiskeskustelua eri puolilla Ranskaa, 1,9 miljoonaa kommenttia digitaalisella alustalla, yli miljoona osallistujaa
- Prosessin seurauksena käynnistettiin suuri ilmastoaiheinen kansalaiskokous ja Pariisiin perustettiin pysyvä kansalaispaneeli

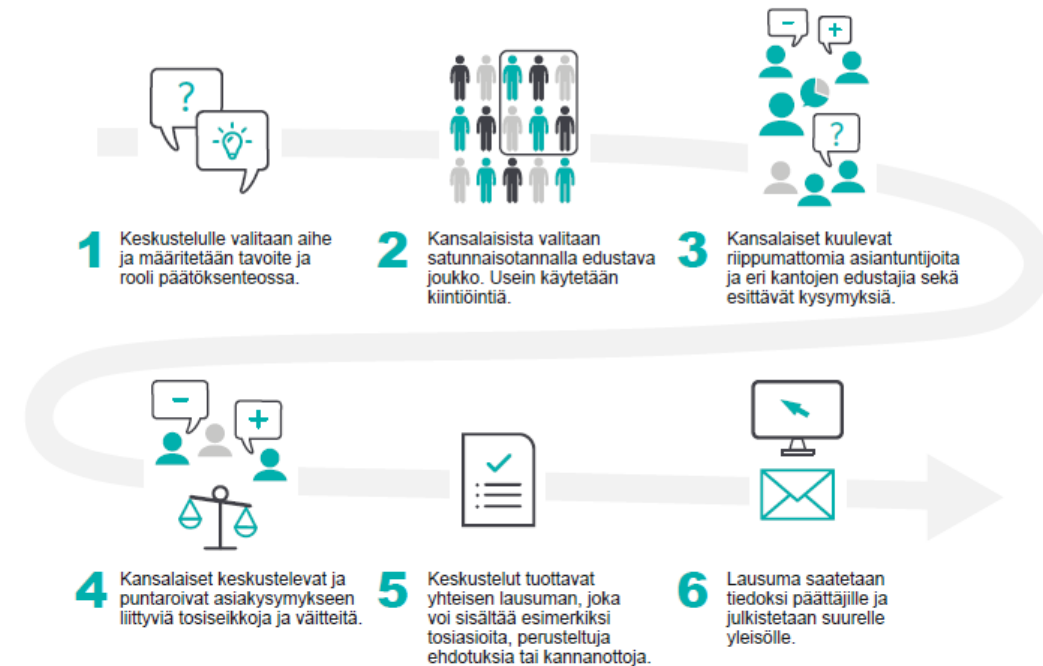
EU:n tulevaisuus-konferenssi 2022

- Käynnistyi puheenjohtaja von der Leyenin aloitteesta
- Tavoite: kansalaisille tilaisuus ideoida ja pohtia yhteisen tulevaisuutemme suuntaa
- 6 kuukauden aikana n. 800 satunnaisotannalla valittua kansalaista muotoilivat 178 suositusta EU:n päätöksentekijöille
- Teemoja: talous, demokratia, ilmastonmuutos, muuttoliike
- Suositukset luovutettiin EU:n toimielinten puheenjohtajille 9. toukokuuta Strasbourgissa

Puntaroivan kansalaispaneelin elementit

1. Aiheen valinta ja **kytkentä päätöksentekoon**
2. **Edustavan joukon** valitseminen kansalaisista:
 - Kutsuminen mukaan satunnaisotannalla
 - Väestöllisesti edustava poiminta (ikä, sukupuoli, koulutus, asuinpaikka...)
3. **Riippumattomien asiantuntijoiden** kuuleminen ennen keskusteluja
4. **Ohjatut (fasilitoidut) keskustelut**, joissa punnitaan eri perusteluja ja näkökulmia
5. Yhdessä laaditut **ehdotukset, kannanotot, toimintasuositukset tai julkilausumat**
6. Lausuman saattaminen **päätöksentekoon ja julkisuuteen**
 - Voidaan myös esim. postittaa kaikille satunnaisotannan perusjoukkoon kuuluville

Miten puntaroiva kansalaiskeskustelu toimii?

Suora osallistuminen tukee edustuksellista päätöksentekoa

- Tarjoaa mielipidetiedusteluja **syvempää ymmärrystä** päätöksenteon tueksi
- Vahvistaa päätösten tietopohjaa mahdollistamalla:
 - **useampien näkökulmien** kuulluksi tulemisen
 - **eri väestöryhmien** tasapainoisen kuulemisen
 - **alueellisesti kattavan** otoksen
- **Antaa selkänöjää** vaikeiden eli viisaiden päätösten tekemiseen
- **Ehkäisee polarisaatiota** ja disinformaation vaikutuksia
- **Lisää kiinnostusta** julkista keskustelua ja päätöksentekoa kohtaan
- **Rakentaa luottamusta** politiikkaa kohtaan

3

Osallistuva budjetointi

- **Määritelmä:** *Tavalliset asukkaat päättävät julkisten resurssien käyttämisestä*
- Vrt. [New Yorkin](#) osbu: ”Real money. Real projects. Real people.”
- **Päätösvallasta** seuraa osbussa muutakin valtaa:
 - Resurssin delegointi kuntalaisille tekee keskusteluasetelman tasapuolisemmaksi, samalla edellyttää **tietovallan** jakamista
 - **Agendavalta**: Ei reagointia kunnan ehdotukseen, vaan omia ehdotuksia, joihin kunta joutuu reagoimaan annettujen reunaehtojen puitteissa
 - **Valmisteluvalta**: idean [yhteiskehittäminen](#) äänestys ehdotukseksi eli määrärahavarausesitykseksi tuo kuntalaiset [suoraan osaksi hallintoa](#) (Lehtonen 2018 & 2022)
- Resurssin rajallisuus pakottaa priorisoimaan valinnat ja käymään niistä **julkista arvokeskustelua**, jopa väittelyä – aivan kuten *oikeassakin politiikassa*

Osallistuva budjetointi valtavirtaistui Euroopassa vuonna 2012

Kehitetty Brasiliassa 1989/1992

– Harvinainen hallinnon innovaation omaksuminen etelästä pohjoiseen

– Levittäjiä: YK/Habitat, Maailmanpankki, OECD, EU/IOPD, World Social Forum 2001–2005

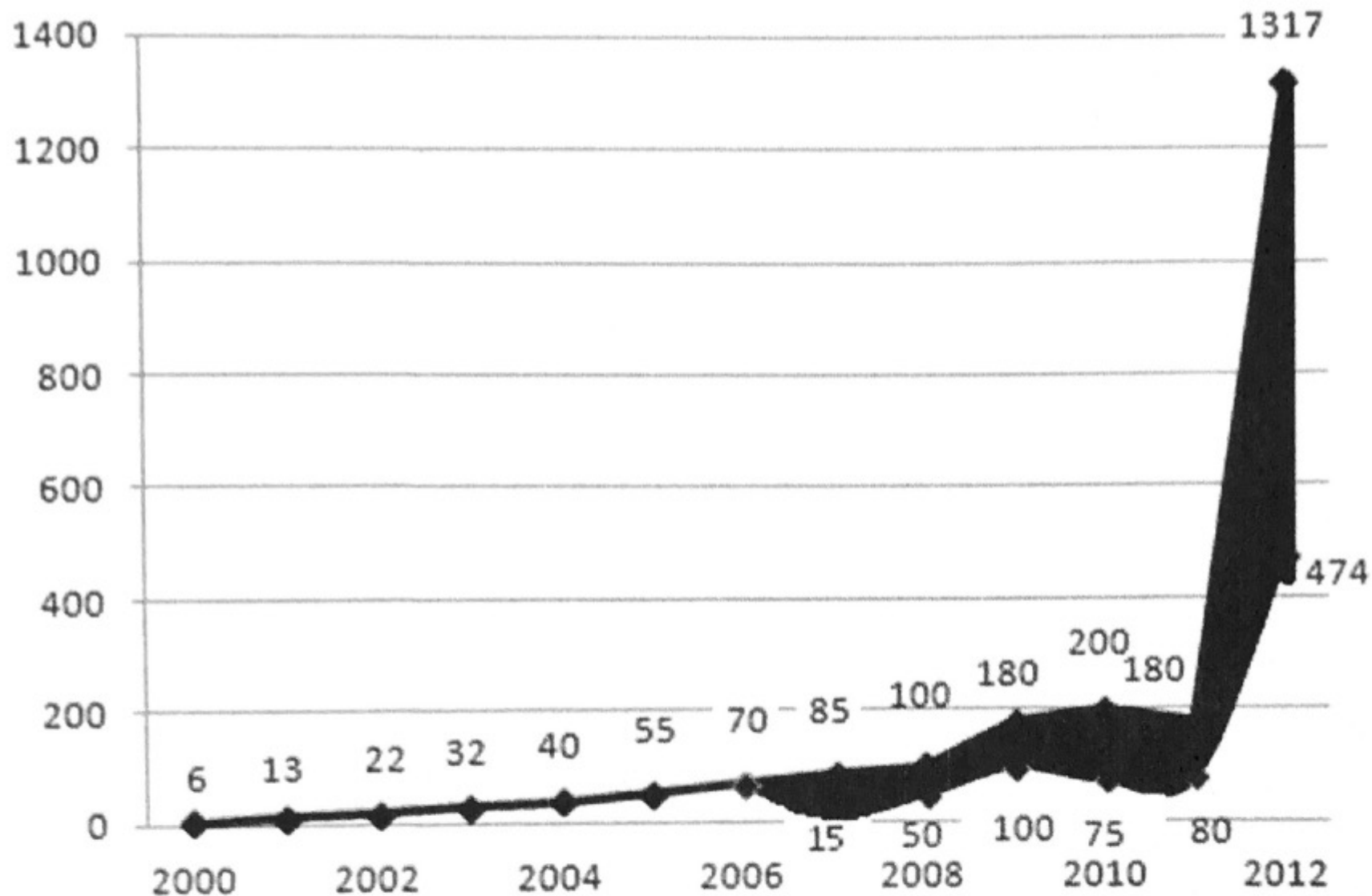

Figure 1.1 Number of participatory budgets 2000–2012 (minimal and maximal number)

**Pohjoinen OmaStadi Raksa
Maunula-talo, Helsinki 2019**

Kuva: Pauli Saloranta

Osallistuva budjetointi Suomessa

Perustuu kuntalakiin (2015 § 22)
ja lakiin hyvinvointialueesta (2021 § 29)

- Kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on oikeus osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan
- Valtuuston on pidettävä huolta monipuolisista ja vaikuttavista osallistumisen mahdollisuuksista
- Osallistumista ja vaikuttamista voidaan edistää erityisesti [1–6]
- 4) järjestämällä mahdollisuuksia *osallistua kunnan talouden suunnitteluun*

Osbua ilmoittaa käyttävänsä jo 46 % Suomen kunnista Kuntaliiton mukaan
Mutta! Määrärahat suurimmillaankin noin 1 ‰ vuosibudjetista

→ Miten ja missä kunnan taloutta oikein suunnitellaan?

Kuntien talouden suunnittelun vuosisykli (muodollinen prosessi)

Tuotokset:

- Budjetti (1 v)
- Taloussuunnitelma (3 v) jonka on oltava tasapainossa

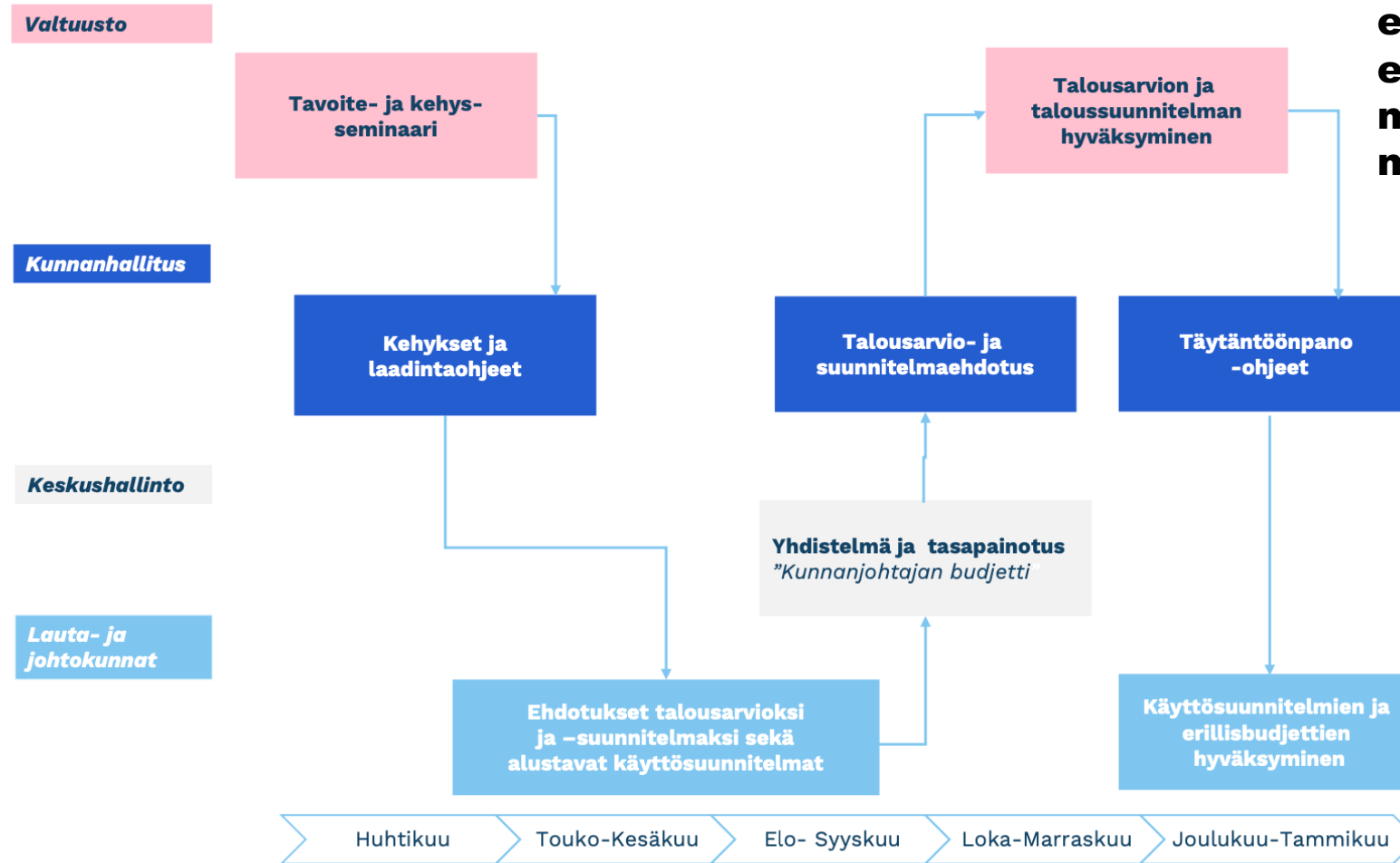
Perusteet:

- Strategia (4 v)
- Mahdollinen pormestari-ohjelma
- Muut ohjelmat ja suunnitelmat: investointisuunnitelma, ilmastosuunnitelma jne.

Talousarvion ja -suunnitelman valmistelu on vuosittain toistuva prosessi, johon osallistuvat kunnan toimielimet, viranhaltijat ja työntekijät, joilla on tulosvastuuta tavoitteiden toteutumisessa ja jotka ovat tilivelvollisia varojen käytöstä. Alla on esitetty ohjeellinen kuvio valmistelun ajallisesta etenemisestä kunnan päätöksenteossa ja organisaatiossa.

Puuttuu kuntalaisten kuuleminen!

Saatu konsulttiselvitys FCG:ltä: ei ole normatiivista estettä. – Kysymys on motivaatiosta ja menetelmistä.

Kuvio 4. Kunnan talousarvion ja -suunnitelman valmistelu- ja hyväksymisprosessi.

Lähde: Sari Korento & Marja-Liisa Ylitalo 2022. *Kunnan ja kuntayhtymän talousarvio ja -suunnitelma*. 5. uudistettu painos. Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2022/2165-kunnan-ja-kuntayhtymän-talousarvio-ja-suunnitelma>

Miten sinä säästäisit?

Pieksämäen kylät ry:n Kyläkumppani plus -hanke sekä alueelliset kyläyhdistykset järjestävät asukastapaamiset Naarajärvellä, Jäppilässä ja Virtasalmella.

Keskustelutilaisuuksien aiheina ovat lähipalvelut.

Tilaisuudet pidetään

- Naarajärvellä ma 20.7. klo 18 Kanttilassa
- Jäppilässä ti 21.7 klo 18 Jäppilä-talolla
- Virtasalmella ke 22.7. klo 18 Virtasalmen kirjastolla

Tilaisuuksiin ovat tervetulleita kaikki alueensa palveluista kiinnostuneet.

Keskustelusta pitää kirjaa kyläasiamies ja esiin nousseet teemat viedään päättäjätapaamiseen elokuun alussa.

Iltakahvit voi ostaa kyläyhdistysten ja Kanttilan kahvioista.

Lisätietoja

Pieksämäen Kyläkumppani plus -hanke

Vuokko Jaakkola 045 845 6590

vuokko.jaakkola@pieksamaenkylat.fi

Veej'jakaja

maaseuturahasto

Kunnan talouden suunnitteluun osallistuminen

Uusi avaus!

Hypoteesi: Kuntalaisten osallistuminen **parantaa talouden suunnittelua**, koska silloin joudutaan **perustelevaan valinnat paremmin** ja ajattelemaan panostusten vaikutuksia kuntalaisten arjessa

Sitra rahoittaa kokeilut Merikarvialla ja Pieksämäellä 2023:

- Kunta kokoaa satunnaisotannalla kansalaispaneelin, joka tekee suosituksia budjettiesitykseen
- Paneelille annetaan talouden lähtötiedot, sei *puntaroi* eri vaihtoehtoja suhteessa strategian tavoitteisiin ja tekee suosituksensa budjetin valmistelun kannalta oikeaan aikaan
- Työskentelyä tuetaan laskentatoimen konsultin sekä tarvittaessa menetelmäkonsultin työpanoksella
- Suositukset julkaistaan ja luvataan *ottaa huomioon* valmistelussa

Sitra rahoittaa myös Nuva ry:n kokeilut Kaarinassa ja Mäntyharjulla 2023:

- Kahdessa kokeilukunnassa nuorisovaltuusto muodostaa vastaavan paneelin
- Mielipiteitä kerätään nuorilta koulujen oppilaskuntien ja muiden nuoria tavoittavien kanavien kautta
- Työskentelyä tuetaan laskentatoimen konsultin sekä menetelmäkonsultin työpanoksella

+ Valtakunnallinen kehittämisverkosto

**Demokratia
on aina
keskeneräinen**

Kiitos!

**HYVÄÄ
HUOMISTA,
SUOMI!**

